

Olympiáda ľudských práv

XVII. ročník, školský rok 2014/2015

Krajské kolo

Kategória: Stredné školy

Test - úlohy

Milé súťažiaci, milí súťažiaci,

test obsahuje 20 úloh a na ich vypracovanie máte 45 minút.

Každá úloha má jedno správne riešenie. Prvých 10 jednoduchších úloh je hodnotených 2 bodmi. Ostatné úlohy, o niečo ťažšie, sú 3 alebo 4 bodové. Zvážte, ktoré úlohy začnete riešiť ako prvé. Získať môžete celkom 55 bodov.

Pozorne si prečítajte text a riešenie vpíšte do odpovedového hárku. Ak nepoznáte správnu odpoveď, hľadajte najlogickejšie riešenie. Ak sa pomýlite, predošlú voľbu zreteľne prečiarknite (X) a uveďte iné riešenie.

Nejde o to, či si správne pamätáte texty dokumentov, ide o to, ako rozmýšľate a či sa zaujímate o dianie u nás a vo svete.

Skratky použité v teste:

EÚ – Európska únia

SR – Slovenská republika

OSN – Organizácia Spojených národov

Úloha 1 – 2 body

Laureátom alebo laureátkou Nobelovej ceny za mier za rok 2014 je

- a) prezident Spojených štátov amerických Barack Obama za príspevok k mierovému procesu na Blízkom Východe s prihliadnutím na rešpektovanie ľudských práv všetkých obyvateľov regiónu.
- b) ruská novinárka Anna Politkovská in memoriam za jej boj za slobodu tlače v Rusku.
- c) kolektív talianskej pobrežnej stráže za záchranu tisícov ľudí utekajúcich pred vojnou a prenasledovaním, plaviacich sa z Afriky a Sýrie na vetších plavidlách do Európy.
- d) pakistanská školáčka Malala Júsofzaj a indický aktivista Kajláš Satjártíza za boj proti útlaku detí a mládeže a za presadzovanie práva na vzdelanie pre všetky deti.

Úloha 2 – 2 body

Všeobecná deklarácia ľudských práv bola Valným zhromaždením OSN prijatá v roku

- a) 1945.
- b) 1948.
- c) 1966.
- d) 1975.

Úloha 3 – 2 body

V decembri 2014 schválila Rada vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť komplexný programový dokument pre oblasť verejných politík súvisiacich s realizáciou ľudských práv. Je to prvý dokument takéhoto typu na Slovensku. Jeho názov je

- a) Celoštátna stratégia ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike.
- b) Národný akčný plán predchádzania a eliminácie diskriminácie.
- c) Národná stratégia presadzovania základných práv a slobôd.
- d) Celoštátny plán výchovy k ľudským právam v Slovenskej republike.

Úloha 4 – 2 body

V sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch minulého storočia vznikli vo viacerých štátoch bývalého sovietskeho bloku ilegálne alebo polo legálne občianske opozičné zoskupenia. Takéto opozičné hnutie volajúce po rešpektovaní ľudských práv komunistickým režimom vzniklo aj v Československu pod názvom

- a) Občianske fórum.
- b) Charta 77.
- c) Solidarita.
- d) Demokratická opozícia.

Úloha 5 – 2 body

Pred 25 rokmi nadobudol účinnosť Dohovor OSN o právach dieťaťa. Hlavným prínosom dohovoru je to, že

- a) uznáva deti za plnohodnotných nositeľov ľudských práv – z pasívnych objektov starostlivosti dospelých sa deti stávajú aktívnymi subjektmi rozhodovania o svojom živote.
- b) zakotvuje absolútny zákaz trestu smrti pre deti.
- c) stanovuje jednotnú hranicu plnoletosti na završených 18 rokov života človeka.
- d) je to dohovor, ku ktorému doteraz pristúpilo najviac štátov na svete (194).

Úloha 6 – 2 body

Osobitné postavenie a význam práva na vzdelanie ako ľudského práva spočíva v tom, že

- a) právo na vzdelanie v demokratickej spoločnosti nemožno zákonne obmedziť zo žiadnych dôvodov.
- b) právo na vzdelanie je univerzálne a neodňateľné.
- c) právo na vzdelanie úzko súvisí s právom prijímať a rozširovať informácie.
- d) vzdelanie je ľudským právom samo osebe a zároveň je nezastupiteľným prostriedkom k uplatňovaniu všetkých ostatných ľudských práv.

Úloha 7 – 2 body

Ktorá veta najviac vystihuje podstatu, zmysel a význam ľudských práv?

- a) Ľudské práva sú oprávnenia, ktoré priznáva štát svojim obyvateľom a obyvateľkám, pokiaľ si splnili všetky svoje zákonné povinnosti.
- b) Ľudské práva sú zákonné garancie ochraňujúce občanov a občianky štátu pred negatívnym pôsobením iných kultúr a hodnotových systémov.
- c) Ľudské práva sú prirodzené a neodňateľné oprávnenia prináležiace každému človeku z titulu jeho existencie ako bytosti obdarenej rozumom, citom a svedomím, zaručujúce jeho slobodu a dôstojnosť.
- d) Ľudské práva sú abstraktné idey o rovnosti a spravodlivosti, ktoré sa v praxi aj tak nikdy nenaplnia. Ide o utopistické myšlienkové konštrukcie.

Úloha 8 – 2 body

Podľa Dohovoru o právach dieťaťa je telesné trestanie a ponižovanie detí

- a) dovoľené len rodičom a to do takej miery, ktorá dieťaťu nespôsobí trvalú telesnú či duševnú ujmu.
- b) dovoľené bez obmedzenia, rodičia a učiteľ či učiteľka môžu voľiť výchovné prostriedky podľa svojho uváženia.

c) neprípustné, dieťa je plnohodnotným subjektom všetkých ľudských práv, kruté, neľudské a ponižujúce zaobchádzanie je zakázané za každých okolností.

d) dovoľené rodičom v zmysle starého osvedčeného príslovia „ohýbaj ma mamko, pokiaľ som ja Janko“.

Úloha 9 – 2 body

Na území Slovenska získali dospelé ženy volebné právo

- a) v roku 1868, po rakúsko-uhorskom vyrovnaní.
- b) v roku 1921, po vzniku Československej republiky.
- c) v roku 1948, po prevzatí moci komunistickou stranou.
- d) v roku 1990, po víťazstve „nežnej“ revolúcie.

Úloha 10 – 2 body

Podľa ostatného sčítania obyvateľov v roku 2011 žil na Slovensku uvedený počet osôb patriacich k rómskej menšinovej komunite:

- a) približne 50 tisíc podľa priznanej národnosti, približne 150 tisíc podľa sociologických odhadov.
- b) približne 200 tisíc podľa priznanej národnosti, približne 750 tisíc podľa sociologických odhadov.
- c) približne 100 tisíc podľa priznanej národnosti, približne 400 tisíc podľa sociologických odhadov.
- d) približne 400 tisíc podľa priznanej národnosti, približne milión podľa sociologických odhadov.

Úloha 11 – 3 body

Pred 25 rokmi padol komunistický režim vo všetkých európskych krajinách bývalého sovietskeho bloku. Dve kľúčové požiadavky vodcov revolúcie na Slovensku, zverejnené 25. novembra 1989 boli

- a) pristúpenie k Európskemu dohovoru o ľudských právach a požiadanie o členstvo v Rade Európy.
- b) zrušenie vedúcej úlohy komunistickej strany v spoločnosti a vypísanie slobodných volieb.
- c) uzákonenie slobody tlače a zrušenie cenzúry.
- d) oslobodenie politických väzňov a uzákonenie slobody vyznania.

Úloha 12 – 3 body

V novembri 1989 sa v rýchlom slede konštituovali v Čechách, na Slovensku i v prostredí maďarskej menšiny nové nezávislé politické hnutia, ktoré sa stali vedúcimi silami revolučných pohybov. Názvy týchto politických organizácií sú

- a) Občanské fórum, Verejnosť proti násiliu, Maďarská nezávislá iniciatíva – Független Magyar Kezdeményezés.
- b) Občanské hnutí, Ľudia proti násiliu, Spolupráca – Együttműködés.
- c) Československá demokratická iniciatíva, Sloboda a demokracia, Maďarská demokratická strana – Magyar Demokrata Párt.
- d) Demokratická alternatíva, Trend tretieho tisícročia, Sloboda a rovnosť – Szabadság és Egyenlőség.

Úloha 13 – 3 body

Podľa ostatného sčítania obyvateľov v roku 2011 žil na Slovensku uvedený počet osôb patriacich k maďarskej menšinovej komunite:

- a) približne 250 tisíc podľa priznanej národnosti, približne 200 tisíc podľa materinského jazyka.
- b) približne 600 tisíc podľa priznanej národnosti, približne 750 tisíc podľa materinského jazyka.
- c) približne 450 tisíc podľa priznanej národnosti, približne 500 tisíc podľa materinského jazyka.
- d) približne 200 tisíc podľa priznanej národnosti, približne 250 tisíc podľa materinského jazyka.

Úloha 14 – 3 body

Pred 40 rokmi, v júli a auguste 1975 sa v Helsinkách zišli hlavy štátov 35 európskych krajín, USA a Kanady na konferencii, ktorá bola prvým takýmto veľkým spoločným rokovaním západných demokratických štátov a štátov sovietskeho bloku po začatí studenej vojny v roku 1947. V záverečnom dokumente konferencie, ktorý sa zvykne nazývať Helsinský záverečný akt, sa účastníci zaviazali k rešpektovaniu hraníc vytýčených po II. svetovej vojne a zároveň k rešpektovaniu ľudských práv svojich obyvateľov a obyvateľiek. Štáty zúčastnené na konferencii neskôr vytvorili osobitnú medzinárodnú organizáciu s názvom

- a) Rada Európy (RE) .
- b) Európska komisia proti rasizmu a intolerancii (ECRI).
- c) Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE).
- d) Európske spoločenstvá (ES).

Úloha 15 – 3 body

Európsky súd pre ľudské práva

- a) má po jednom sudcovi alebo jednej sudkyni z každého členského štátu Európskej únie.
- b) má po jednom sudcovi alebo jednej sudkyni z každého členského štátu Rady Európy.
- c) má po jednom sudcovi alebo jednej sudkyni z každého členského štátu OSN z európskeho regiónu.
- d) nemá sudcov a sudkyne podľa štátnej príslušnosti, vyberajú sa najkvalitnejší na základe otvoreného výberového konania.

Úloha 16 – 4 body

Dočasné vyrovnávacie opatrenia sú podľa antidiskriminačného zákona opatrenia prijaté orgánmi verejnej správy alebo inými právnickými osobami *smerujúce k odstráneniu znevýhodnení* vyplývajúcich z dôvodov rasového alebo etnického pôvodu, príslušnosti k národnostnej menšine alebo etnickej skupine, rodu alebo pohlavia, veku alebo zdravotného postihnutia, *ktorých cieľom je zabezpečiť rovnosť príležitostí v praxi*. Označte, ktoré (jediné) z uvedených opatrení je dočasným vyrovnávacím opatrením:

- a) úprava priestorov školy umožňujúca pohyb telesne postihnutých detí, kým sa nevybuduje nová, plne bezbariérová škola.
- b) nezaradenie na nočnú prácu tehotnej ženy, dojčiacej ženy alebo matky dieťaťa mladšieho ako 9 mesiacov, kým zmienené okolnosti uplynú.
- c) umožnenie používania menšinového jazyka v úradnom styku do času, kým štát zabezpečí, aby všetky osoby patriace k menšine ovládali na patričnej úrovni štátny jazyk.
- d) organizovanie cielených prípravných programov pre obyvateľov a obyvateľky marginalizovaných komunít žijúcich v podmienkach viacgeneračnej chudoby a viac generácií pretrvávajúcej nízkej miery gramotnosti s cieľom zabezpečenia rovnosti šancí pre ich uplatnenie na trhu práce.

Úloha 17 – 4 body

Na budúci rok budú mať mnohé a mnohí z vás po prvý krát možnosť využiť právo voliť. Podľa platných právnych predpisov sa pri parlamentných voľbách na Slovensku uplatňuje volebný systém

- a) jednokolový (relatívny) väčšinový: územie Slovenska je rozdelené na 150 volebných obvodov. Volič či volička dostane podľa miesta bydliska volebný lístok s menami všetkých osôb kandidujúcich v danom obvode, krúžkovaním si z nich vyberá jedno meno. Mandát získava priamo kandidát/kandidátka s najväčším počtom získaných hlasov v danom obvode.
- b) dvojkolový (absolútny) väčšinový: územie Slovenska je rozdelené na 150 volebných obvodov. Volič či volička dostane podľa miesta bydliska volebný lístok s menami všetkých osôb kandidujúcich

v danom obvode, krúžkovaním si z nich vyberá jedno meno. Mandát získava kandidát/kandidátka so ziskom najmenej 50% odovzdaných hlasov v danom obvode. Ak nikto nezískal 50%, koná sa druhé kolo, do ktorého postupujú kandidáti/kandidátky umiestnení na prvých dvoch miestach.

c) pomerný s viazanou listinou, s jedným volebným obvodom, bez volebného kvóra: voliči a voličky na celom Slovensku dostanú k dispozícii rovnaké volebné lístky s kandidátnymi listinami politických strán s najviac 150 menami, do urny hádzu jeden z lístkov, na ktorom nemôžu vykonať žiadne zmeny, mandáty v Národnej rade SR sa rozdelia medzi strany, ktoré v celoštátnom súčte získali aspoň toľko hlasov, koľko je potrebných na dosiahnutie jedného mandátu (t.j. 0,67%).

d) pomerný s otvorenou listinou, s jedným volebným obvodom, s volebným kvórom 5%: voliči a voličky na celom Slovensku dostanú k dispozícii rovnaké volebné lístky s kandidátnymi listinami politických strán s najviac 150 menami, do urny hádzu jeden z lístkov, na ktorom môžu zakrúžkovaním uprednostniť najviac 4 mená, mandáty v Národnej rade SR sa pomerným systémom rozdelia medzi strany, ktoré prekročili hranicu 5% získaných hlasov.

Úloha 18 – 4 body

Európske spoločenstvo (od roku 1993 Európska únia) vyhlasuje počnúc rokom 1983 každoročne jednu dôležitú tému verejných politík, ktorá sa stáva centrom jej pozornosti na daný rok. Európska únia vyhlásila rok 2015 -- aj s cieľom zvýšiť povedomie občanov a občianok Európskej únie o živote ľudí v treťom svete – za

- a) Európsky rok rozvoja s podtitulom Dôstojnosť pre všetkých.
- b) Európsky rok aktívneho starnutia s podtitulom Podporme medzigeneračnú solidaritu.
- c) Európsky rok boja proti diskriminácii s podtitulom Všetci rôzni, všetci rovnakí.
- d) Európsky rok utečencov s podtitulom Poskytnime azyl všetkým prenasledovaným.

Úloha 19 – 4 body

Na verejného ochrancu práv (verejnú ochrankyňu práv) sa môžu obrátiť

- a) *občania či občianky SR*, ktorí sa domnievajú, že pri konaní, rozhodovaní alebo nečinnosti *orgánu verejnej správy* boli porušené ich základné práva a slobody.
- b) *všetci obyvatelia a obyvatel'ky SR*, ktorí sa domnievajú, že pri konaní, rozhodovaní alebo nečinnosti *orgánu verejnej správy* boli porušené ich základné práva a slobody.
- c) *občania či občianky SR*, ktorí sa domnievajú, že konaním *orgánu verejnej správy, iného právnického subjektu, alebo súkromnej osoby* boli porušené ich základné práva a slobody.
- d) *všetci obyvatelia a obyvatel'ky SR*, ktorí sa domnievajú, že konaním *orgánu verejnej správy, iného právnického subjektu, alebo súkromnej osoby* boli porušené ich základné práva a slobody.

Úloha 20 – 4 body

V máji 2014 Národná rada SR prijala nový zákon upravujúci podmienky výkonu volebného práva v Slovenskej republike. Právo voliť do Národnej rady SR majú podľa tohto zákona

a) *všetky osoby s trvalým pobytom v SR, ktoré v deň volieb dovърšili 18 rokov veku, pričom prekážkou práva voliť je zákonom ustanovené obmedzenie osobnej slobody z dôvodov ochrany verejného zdravia a výkon trestu odňatia slobody.*

b) *občania a občianky SR, ktorí a ktoré v deň volieb dovърšili 16 rokov veku, pričom prekážkou práva voliť je výkon trestu odňatia slobody a akékoľvek mentálne zdravotné postihnutie.*

c) *občania a občianky SR, ktorí a ktoré v deň volieb dovърšili 18 rokov veku, pričom prekážkou práva voliť je zákonom ustanovené obmedzenie osobnej slobody z dôvodov ochrany verejného zdravia, výkon trestu odňatia slobody uložený za spáchanie obzvlášť závažného zločinu (s dolnou hranicou trestnej sadzby 10 rokov) a pozbavenie spôsobilosti na právne úkony z dôvodu trvalej duševnej poruchy.*

d) *právo voliť je základným právom a keďže ľudské práva sú univerzálne a neodňateľné, okrem vekovej hranice plnoletosti zákon nestanovil žiadne prekážky a obmedzenia výkonu volebného práva.*

Zdroje:

Všeobecná deklarácia ľudských práv

Ústava Slovenskej republiky, Zbierka zákonov SR, odborné publikácie o ľudských právach

Medzinárodné ľudskoprávne dohovory, denná tlač, internet

Autor: PhDr. Kálmán Petőcz

Recenzentka: PhDr. Dagmar Horná, PhD

Redakčná úprava: PhDr. Dagmar Horná, PhD

Celoštátna komisia Olympiády ľudských práv

Vydal: IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, 2015